

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА**

ПАВЛОВА ЛЮБАВА ОРЕСТІВНА

УДК 338.2:364.6 (477)

**ПОЛІТИКО-ЕКОНОМІЧНИЙ АНАЛІЗ
СИСТЕМИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ
НАСЕЛЕННЯ В УКРАЇНІ**

Спеціальність 08.00.01 – економічна теорія
та історія економічної думки

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Львів – 2015

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на кафедрі економічної теорії Львівського національного університету імені Івана Франка Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник: доктор економічних наук, професор
Майовець Євген Йосифович,
Львівський національний університет
імені Івана Франка,
завідувач кафедри маркетингу.

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, доцент
Длугопольський Олександр Володимирович,
Тернопільський національний економічний університет,
професор кафедри економічної теорії;

кандидат економічних наук, доцент
Гупало Олег Григорович,
Львівська державна фінансова академія,
доцент кафедри економічної теорії.

Захист дисертації відбудеться 03 червня 2015 р. о 13 годині 30 хвилин на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 35.051.22 у Львівському національному університеті імені Івана Франка за адресою: м. Львів, просп. Свободи, 18, аудиторія 115.

З дисертацією можна ознайомитися в Науковій бібліотеці Львівського національного університету імені Івана Франка за адресою: м. Львів, вул. Драгоманова, 5.

Автореферат розісланий 30 квітня 2015 р.

Учений секретар

спеціалізованої вченої ради _____ **Стасишин А.В.**

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. До ключових питань, що постають перед більшістю країн, як у довгостроковій, так і в короткостроковій перспективі, відноситься побудова ефективної системи соціального захисту населення здатної вирішувати нагальні й перманентні соціальні проблеми.

Особливо гостро постає потреба переосмислення соціальної політики в Україні, визначення чіткої мети, завдань, механізмів і етапів її реалізації. Означена проблема набуває особливої актуальності у світлі процесів нестабільності соціально-економічного розвитку держави та військового конфлікту на Сході України. Вищезначене зумовлює необхідність створення вискоелективної системи соціального захисту, здатної допомогти слабким у самоствердженні і сприяти сильним у саморозвитку, закладенні міцного фундаменту тристоронніх відносин у механізмі соціального партнерства.

Для імплементації сучасних і досконалих механізмів системи соціального захисту виникає потреба у характеристиці й узагальненні досвіду зарубіжних країн, виокремленні адекватних до вимог часу інструментів, які можна використати у вітчизняному просторі соціального захисту з найефективнішою та найбільш повною їхньою віддачею. Ігнорування цієї проблеми спричинить зубожіння населення, соціальну ізоляцію, втрату довіри до державних органів влади та зростання соціальної напруженості.

Серед класиків економічної науки, котрі досліджували проблеми еволюції системи соціального захисту населень і розвитку економічного інструментарію його аналізу, варто виділити А. Сміта, Д. Рікардо, К. Маркса, А. Маршала, Дж. Кейнса, А. Пігу, М. Лоренца, Т. Веблена, Ф. Гайєка, М. Фрідмана, Дж. Бьюкенена, А. Мюллер-Армака, В. Ойкена, П. Спікера, Р. Тітмуса та ін.

Проблеми розвитку системи соціального захисту відображені у працях вітчизняних учених-економістів: Н. Абакумова, Н. Борецької, В. Гейця, В. Гетьмана, О. Гупала, К. Дідківської, О. Длугопольського, Ю. Килимника, Е. Лібанової, І. Рудкевич, І. Сироти, А. Сіленко, А. Халецької, П. Шевчука та ін.

Однак теперішній стан системи соціального захисту населення України засвідчує необхідність детальнішого аналізу й надання конкретних пропозицій щодо вдосконалення наявної системи у найближчій перспективі.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертація виконана згідно з планом науково-дослідних робіт кафедри економічної теорії Львівського національного університету за темою "Ринкові та інституційні механізми розвитку господарської системи України" (№ державної реєстрації 0114U000872). У цих межах здійснено дослідження, пов'язані з удосконаленням теоретичних основ системи соціального захисту населення в Україні.

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційного дослідження є поглиблене вивчення складників системи соціального захисту населення, побудова ефективної моделі соціального захисту з урахуванням ринкових умов і світових тенденцій розвитку.

Для досягнення мети визначено такі завдання:

- систематизувати і розвинути поняттєво-категоріальний апарат системи соціального захисту населення;
- розглянути основні структурні елементи системи соціального захисту населення України;
- розкрити тенденції в еволюції наукових поглядів економічних шкіл щодо ролі соціального захисту;
- виявити особливості й причини низької ефективності системи соціального захисту в командно-адміністративній економіці;
- вивчити інституційно-правовий механізм соціального захисту населення;
- оцінити систему соціального захисту населення у трансформаційній та ринковій економіці України;
- сформувати ефективну модель соціального захисту населення в Україні;
- розробити комплекс рекомендацій, спрямованих на вдосконалення державного регулювання соціального захисту населення в Україні;
- теоретично узагальнити світові моделі соціального захисту та сформувати на їхній основі пропозиції з використання найефективніших механізмів у системі соціального захисту населення України.

Об'єкт дослідження – процеси функціонування системи соціального захисту населення в умовах ринкової трансформації економіки України.

Предмет дослідження становлять умови, особливості та напрями творення ефективної системи соціального захисту населення в Україні.

Методи дослідження. У процесі аналізу застосовано загальнонаукові й спеціальні *методи* наукових досліджень: *історичний* – під час розкриття еволюції поглядів на роль соціального захисту населення в концепціях провідних економічних шкіл; *індукції* та *дедукції*, *діалектичний* – для вивчення складників системи соціального захисту і визначення понять; *абстрактно-логічний* – у процесі обґрунтування та розроблення ефективної моделі соціального захисту населення; *порівняльний і синтезуючий* – під час аналізу зарубіжного досвіду функціонування системи соціального захисту та можливості його використання в Україні; *економіко-статистичний* – для виявлення тенденцій соціальних видатків країн ОЕСР та України (аналіз динамічних рядів), показників соціального захисту в адміністративно-командній, трансформаційній і ринковій економіках тощо.

Інформаційна база дослідження: нормативно-правові документи у сфері соціального захисту населення; статистична інформація, отримана з таких джерел, як Державний комітет статистики України, Міністерство соціальної політики України, Агентство статистики Євросоюзу та ОЕСР, Міжнародна організація праці; аналітичні звіти Національного інституту стратегічних досліджень при Президентові України, міжнародних рейтингових агентств і аналітичних організацій; наукові праці вітчизняних та зарубіжних учених-економістів, соціологів у друкованих і електронних виданнях за напрямом дослідження системи соціального захисту населення України та її структури.

Наукова новизна одержаних результатів:

Уперше:

- обґрунтовано необхідність формування системи соціального захисту населення, яка заснована на принципах соціальної згуртованості, довіри й соціального партнерства і реалізується через підтримку економічно активних працівників та соціально вразливих верств населення, що дає змогу оптимально поєднати інтереси державного, комерційного, громадського секторів і сформувати ефективний механізм перерозподілу суспільного багатства.

Удосконалено:

- структуру складників системи соціального захисту населення з урахуванням:
 - 1) держави як інституту забезпечення соціального захисту всього населення;
 - 2) держави та бізнесу як інститутів забезпечення соціального захисту працюючого населення;
- поняттєво-категоріальний апарат системи соціального захисту населення: уточнено поняття "соціальний захист", "соціальне забезпечення", "соціальна допомога", "соціальні пільги", "соціальні послуги", що поглиблює розуміння сучасного інструментарію регулювання механізму соціального захисту.

Набули подальшого розвитку:

- рекомендації з удосконалення державного регулювання механізму соціального захисту в умовах ринку та політичної кризи; обґрунтування необхідності виконання низки першочергових завдань – розроблення Соціального кодексу України, модифікація механізму надання пільг, підвищення стандартів оплати праці в Україні й щорічний моніторинг якості життя громадян, щомісячний моніторинг одержувачів соціальної допомоги та розроблення ефективної системи надання адресної допомоги соціально незахищеним верствам населення, удосконалення методики розрахунку прожиткового мінімуму;
- пропозиції щодо удосконалення механізму розвитку соціальних ініціатив з боку бізнес-організацій, їхню еволюцію та вплив на розвиток системи соціального захисту населення в Україні;
- дослідження зарубіжного досвіду функціонування системи соціального захисту та його впровадження в Україні з акцентуванням на континентальну й англосаксонську моделі соціального захисту.

Практичне значення отриманих результатів полягає у детальному аналізі існуючої системи соціального захисту, розробленні рекомендацій з її удосконалення й підвищення ефективності соціального забезпечення, формуванні ефективної та дієвої моделі соціального захисту населення на основі соціального партнерства.

Авторські розвідки знайшли практичне застосування у діяльності Департаменту соціального захисту населення Львівської обласної державної адміністрації (довідка № 01-1383 від 25.02.2015 р.) і Товариства з обмеженою відповідальністю "Самсунг Електронікс Україна Компані" (довідка № 198 від 25.02.2015 р.). Окремі положення дисертації використовують у навчальному процесі Львівського національного університету імені Івана Франка, у тому числі в процесі викладання дисциплін

«Мікроекономіка», «Макроекономіка», «Економіка праці та соціально-трудові відносини» для студентів економічного факультету (довідка № 789-Н від 26.02.2015 р.).

Особистий внесок здобувача. Дисертаційне дослідження є одноосібно виконаною науковою працею, в якій подано авторський підхід щодо розв'язання важливих наукових завдань, спрямованих на удосконалення системи соціального захисту населення в Україні задля забезпечення соціальної згуртованості суспільства, гармонійних і стабільних відносин. Серед наукових праць, опублікованих у співавторстві, використано лише ті ідеї та пропозиції, котрі є результатом особистої праці здобувача. Конкретний внесок здобувача у цій праці зазначено у переліку головних публікацій за темою дисертації.

Апробація результатів дисертації. Основні теоретичні, методологічні й методичні положення та результати дисертаційної роботи були викладені й отримали позитивну оцінку на десяти конференціях: Міжнародній науковій студентсько-аспірантській конференції "Економіка України в умовах посилення глобалізаційних процесів: виклики і перспективи" (м. Львів, 15 – 16 травня 2009 р.); Міжнародній науковій студентсько-аспірантській конференції "Світова економічна криза: причини, наслідки та перспективи подолання" (м. Львів, 14 – 15 травня 2010 р.); Всеукраїнській науково-практичній інтернет-конференції "Україна наукова" (м. Київ, 20 – 22 грудня 2010 р.); Міжнародній науковій студентсько-аспірантській конференції "Актуальні проблеми розвитку національної економіки України" (м. Львів, 13 – 14 травня 2011 р.); Міжнародній науково-практичній конференції "Соціальна політика: принципи та методи реалізації в контексті світового досвіду" (м. Сімферополь, 3 – 5 листопада 2011 р.); Всеукраїнській науковій інтернет-конференції "Значення сучасної науки для динамічного розвитку України" (м. Тернопіль, 29 – 30 грудня 2011 р.); Міжнародній науковій студентсько-аспірантській конференції "Розвиток економіки України в умовах активізації євроінтеграційних процесів" (м. Львів, 27 – 28 квітня 2012 р.); Всеукраїнській науково-практичній заочній конференції "Сучасна наука: теорія і практика" (м. Дніпропетровськ, 29 – 31 серпня 2012 р.); Міжнародній науково-практичній конференції "Економічна теорія та практика: сучасні погляди та концепти" (м. Київ, 7 – 8 вересня 2012 р.); Міжнародній науково-практичній конференції "Ефективні інструменти сучасних наук" (м. Прага, 27 квітня – 5 травня 2013 р.).

Публікації. Основні результати та висновки дисертаційної роботи опубліковано у 18 наукових працях, з них: 8 – у наукових фахових виданнях, у тому числі одна – в іноземному виданні, 10 – за матеріалами й тезами конференцій. Загальний обсяг публікацій, які відображають основний зміст дисертації, становить 6,89 друкованих аркушів. Особисто здобувачу належить 6,08 д.а.

Структура та обсяг роботи. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Основний зміст дисертації викладений на 183 сторінках. Дослідження містить 16 аналітичних таблиць, 12 рисунків, 4 формули, 14 додатків. Список використаних джерел налічує 225 найменувань.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **Вступі** обґрунтовано актуальність теми дисертації, визначено мету, конкретизовано об'єкт, предмет, методи дослідження, висвітлено наукову новизну, практичне значення й апробацію отриманих результатів.

У першому розділі **«Теоретичні основи дослідження системи соціального захисту населення»** розглянуто суть, основні напрями та функції соціального захисту, інструментарій дослідження системи соціального захисту населення, а також еволюцію поглядів на роль соціального захисту населення в концепціях провідних економічних шкіл.

Дослідження наукових джерел дає змогу дійти висновку, що зміст категорії «соціальний захист» вітчизняні й зарубіжні науковці трактують як діяльність, комплекс, функцію, систему, сукупність і механізм. Дисертант, обґрунтовуючи зміст цієї категорії, цілісніше розкриває її через поняття «система», що передбачає сукупність певних функціональних елементів, які комплексно взаємодіють і запускають механізми, котрі сприяють досягненню певної мети. Так, запропоновано визначення системи соціального захисту як сукупності правових, економічних і соціальних заходів, гарантованих Конституцією України, щодо створення й забезпечення здорового соціально-економічного мікроклімату для життя та розвитку і економічно активної частини населення, і тих, хто опинився у складних життєвих обставинах, гарантуючи обом групам соціальну безпеку (розвиток без війни і тероризму), соціальні зобов'язання, котрі ґрунтуються на соціальній справедливості й рівності прав.

Зазначено, що тенденції соціально-економічного розвитку після відновлення незалежності України переконують: концепцію соціального захисту населення необхідно розглядати крізь призму теорії соціальної згуртованості суспільства, де визначальну роль відіграє довіра. Довіра – один з основних носіїв соціального капіталу, за Д. Коулманом, – довготривалий ресурс економічного зростання.

Головне правило соціальної політики «Свобода сильним, підтримка слабким», що нині простежується в Україні, автор заперечує та пропонує власне гасло соціальної держави з розвинутою сферою соціального захисту: «Сприяння сильним у саморозвитку (на законних підставах) та допомога слабким у самоствердженні».

Аналізуючи законодавчу базу зі соціального захисту населення та наукові розвідки вітчизняних учених, систематизовано й узагальнено теоретичні засади інструментарію дослідження та розвинуто поняттєво-категоріальний апарат системи соціального захисту. На основі цього аналізу обґрунтовано структурні компоненти державної системи соціального захисту населення: 1) соціальне страхування; 2) соціальна допомога; 3) соціальні гарантії; 4) соціальні послуги (рис. 1).

Особливу увагу приділено недержавному сектору соціального захисту. Дисертант виходить з того, що сьогодні потурбуватися про соціальний захист працівника спроможний і бізнес, оскільки «соціальний пакет» – перевага для працівника компанії. Аналіз структури системи соціального захисту із урахуванням двох інститутів – держави та бізнесу – можна зобразити схематично (рис. 2).

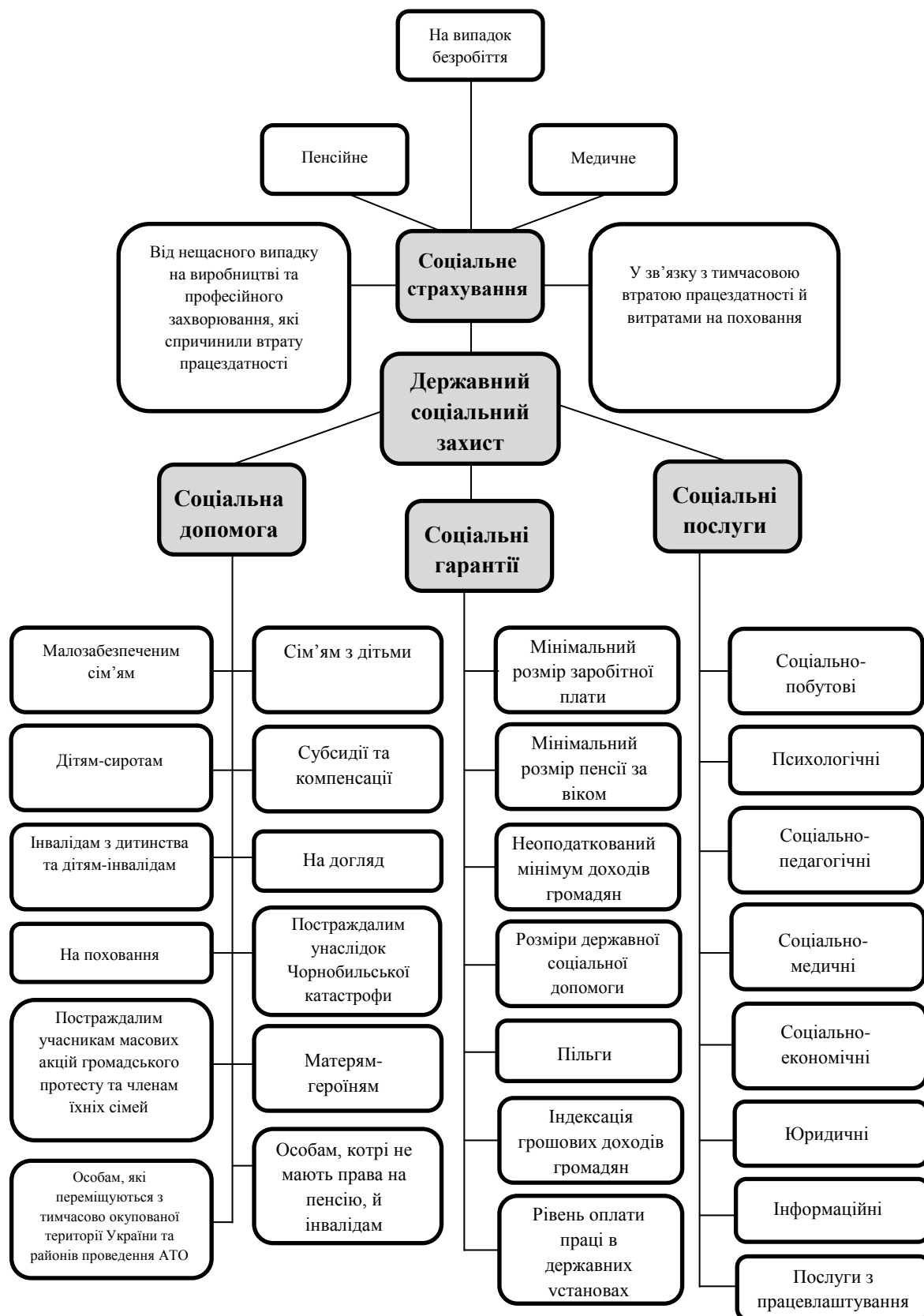

Рис.1. Структура державної системи соціального захисту населення в Україні
(розроблено автором)

Зазначено, що соціальні послуги, у вигляді складової системи соціального захисту, не введені у цю схему, адже їхня реалізація можлива через інститут

держави та громадські організації. Бізнес-організація не розглядається як гарант з надання довгострокових і перманентних соціальних послуг, а як тимчасовий учасник ринку через значні важелі впливу – меценатство, благодійність, програми соціальної відповідальності та ін.

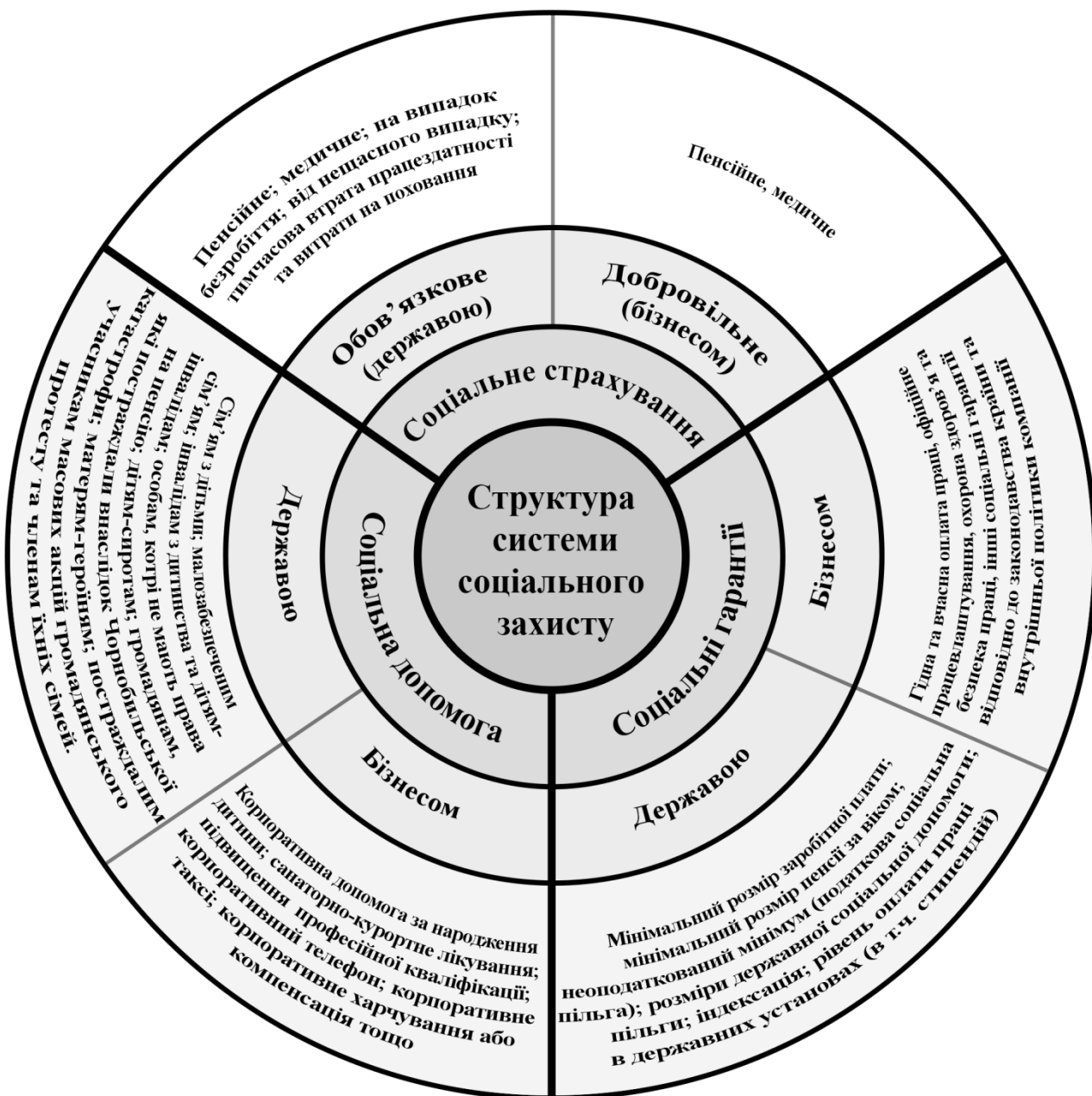

Рис. 2. Структура системи соціального захисту населення в Україні з урахуванням держави та бізнес-організацій (розроблено автором)

У реферованому розділі проаналізовано еволюцію поглядів на роль соціального захисту населення у концепціях провідних економічних шкіл. Загалом доходимо висновку: соціальний захист трактується як підтримка індивіда у бідності (класичний підхід); розв'язання суперечностей між багатством та бідністю, що полягає у перерозподілі національного доходу від багатих до бідних прошарків

населення (*неокласичний підхід*); соціальне маневрування доходами через вирівнювання доходів людини впродовж усього її життя (*кейнсіанський підхід*) та розв'язання протиріч між можливостями ринку й потребами населення, між ефективністю суспільного виробництва та соціальною справедливістю (*інституційний підхід*). Класифікація держав загального добробуту за К. Еспіном-Андерсеном і доповнена Н. Гілсбургом є, на наш погляд, вдалою спробою кількісного аналізу моделей соціального захисту.

У другому розділі «**Особливості організації системи соціального захисту населення в Україні**» виявлено своєрідність системи соціального захисту населення в командно-адміністративній економіці, розглянуто інституційно-правовий механізм соціального захисту, а також здійснено оцінку ефективності системи соціального захисту в трансформаційній та ринковій економіці України.

В умовах командно-адміністративної економіки основною формою соціального захисту населення, як відомо, були суспільні фонди споживання (СФС). Як зазначалось у Радянській Конституції, вони мали на меті: розширення реальних можливостей для всебічного розвитку громадян (ст. 20); посилення соціальної однорідності суспільства (ст. 19); безплатне навчання громадян (ст. 40); право на безкоштовні медичні послуги (ст. 42); надання житла за рахунок державних коштів (ст. 44). Вважалося, що суспільні фонди споживання належать до передумов, необхідних для виконання громадянами конституційних обов'язків. Насправді ж ці зобов'язання зводилися до підтримки існуючої партійної господарської системи. Суспільні фонди споживання не забезпечили реалізацію відомого ідеологічного принципу: від кожного за здібностями, кожному – за працею. Абсурдним за суттю виявився підхід наукової та партійної еліти, яка стверджувала: що швидше зітруться відмінності у доходах сімей, то швидше наступить комунізм. Вочевидь, зростання доходів найуразливіших верств населення та їхній соціальний захист повинен постати не внаслідок механічного, штучного перерозподілу доходів, а завдяки зростанню якості й ефективності праці.

Зазначено, що радянська держава не намагалася зробити систему соціального захисту справедливою, оскільки це вкрай обмежувало і без того розбалансований державний бюджет. Навіть у найсприятливіші роки функціонування радянської економіки соціальний захист населення виявився на значно нижчому рівні, ніж у період незалежної України. Для обґрунтування цього твердження здійснено порівняльний аналіз: 1976 р. (найменш дефіцитний) та 2013 р. На основі цього стверджуємо: у СРСР для працюючої особи дешевшим, з огляду купівельної спроможності, був лише хліб, картопля та молоко, тобто продукти, котрі споживають переважно найбідніші верстви населення. Водночас українські пенсіонери мали змогу купити за пенсію у 1,5 рази більше курятини і яєць, у 3 рази більше олії та 3,8 – апельсинів (табл. 1). Це засвідчує, що рівень купівельної спроможності населення, як специфічної форми соціального захисту, з більшості найнеобхідніших продовольчих товарів у 2013 р. вищий, аніж у адміністративно-командній економіці 1976 р.

Зміна економічних систем спричинила й зміни в інституційно-правовому механізмі соціального захисту.

Порівняльний аналіз купівельної спроможності громадян незалежної України та колишнього СРСР у 1976 та 2013 рр.

Товари та послуги	Ціни		Одиниці на зарплату		Одиниці на пенсію		Зміна купівельної спроможності	
	СРСР (крб)	Україна (грн)	СРСР	Україна	СРСР	Україна	Зарплата, %	Пенсії, %
Хліб білий (батон)	0,13	3,8	992	891	365	388	-10	6
Масло, 1 кг	3,4	63,0	38	54	14	23	41	87
Молоко, 1 л	0,26	8,2	496	411	183	179	-17	-2
Ковбаса (лікарська) 1 кг	2,3	56,9	56	59	21	26	6	25
Курка, 1 кг	1,9	23,0	68	147	25	64	116	156
Свинина, 1 кг	2,0	50,0	65	68	24	29	5	24
Телятина, 1 кг	3,0	66,0	43	51	16	22	19	41
Майонез, 1 л	1,88	22,9	69	148	25	64	115	155
Яйця, 10 шт	1,3	10,0	99	337	37	147	239	301
Олія, 1 л	3,65	22,1	35	153	13	67	333	412
Картопля, 1 кг	0,1	3,9	1290	868	475	378	-33	-20
Апельсини, 1 кг	1,4	9,0	92	375	34	163	307	381

Джерело: Споживання продуктів харчування в домогосподарствах (1999 – 2013 рр.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.uz.ukrstat.gov.ua>; Народне господарство Української РСР: ювілейний статистичний щорічник. – К.:Техніка, 1977; За СРСР жилося легше? Міф! [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://e2.expres.ua>

З відновленням незалежності й до сьогодні головними інститутами соціального захисту населення на загальнодержавному рівні є Уряд, Верховна Рада України, Міністерство соціальної політики України та інші міністерства й відомства, що у межах своїх повноважень регулюють окремі аспекти соціального захисту, а на місцевих рівнях – Головне управління соціального захисту населення обласних державних адміністрацій.

Проаналізувавши законодавче поле у сфері соціального захисту населення, акцентовано на необхідності критичного переосмислення чинних норм, усунення суперечностей та неузгодженості між ними. Найдоцільніше у такому напрямі є кодифікація соціального законодавства й упровадження Соціального кодексу України. Це дасть змогу узагальнити норми, згідно з якими здійснюється чинне правове регулювання, і водночас передбачати установлення нових норм, котрі відповідають назрілим потребам суспільної практики, заповнити прогалини правового регулювання, замінюючи невдалі, застарілі правові положення новими.

Водночас серед соціальних (недержавних) інститутів виокремлено профспілкові, громадські, благодійні й волонтерські організації. Аналіз діяльності цих інститутів дає підстави дійти висновку про переважно формальну або епізодичну форму існування. Недоліком у їхній діяльності вважаємо позбавлення права законодавчої ініціативи. Відтак не розроблені чіткі механізми соціального партнерства, відповідальність, права та обов'язки сторін за невиконання взятих на

себе зобов'язань, адже Закон України "Про соціальне партнерство" не прийнятий, що гальмує перехід на європейський шлях розвитку країни.

Як наголошено у реферативному розділі, предметом аналізу є елементи соціального захисту, що забезпечують індивідуальне споживання: соціальний захист у сфері житлово-комунального господарства, зайнятості й пенсійного забезпечення.

Особисте житло – базова фізіологічна потреба людини, що перетворилася на елемент розкоші в умовах ринку. Головною перешкодою на шляху задоволення цієї потреби є низькі доходи населення. В європейських країнах для придбання індивідуального будинку потрібно 4–6 річних зарплат. Натомість в Україні, за середньої заробітної плати у 2013 р. – 3377 грн (430 дол.) і в середньому 2000 дол. за 1 м² житлової площі, період накопичення на стандартну двокімнатну квартиру площею 50 м² становить майже 24 роки. За необхідне пропонуємо: 1) зростання реальних доходів населення, передусім збільшення заробітної плати; 2) перерозподіл обсягу благ у суспільстві між різними соціальними групами; 3) будівництво соціального житла для молодих, багатодітних сімей, неповних сімей із неповносправними дітьми, інвалідів, осіб похилого віку, сімей загиблих у період Революції гідності та проведення антитерористичної операції (АТО) на Сході України; 4) удосконалення критерію визначення осіб, які претендують на отримання соціального житла. Акцентовано на тому, що основними показниками, котрі формують цю систему, мають бути: рівень доходів сім'ї; соціальний стан; наявність нерухомості, землі; демографічні характеристики. Ці показники необхідно фіксувати у законодавчих актах. Зауважено, що неможливість сплати за житлово-комунальні послуги через низькі пенсії та мінімальні зарплати, непрозора схема отримання житлових субсидій перетворились зі соціального питання на політичне.

Соціальний захист у сфері зайнятості, як відомо, характеризується активною та пасивною політикою держави. До *активної* належать: програми працевлаштування, перепідготовки кадрів, допомога в пошуку роботи новоутвореним підприємствам (цільові дотації, позики), стимулювання використання на підприємствах праці інвалідів та осіб з обмеженою працездатністю; до *пасивної* – соціальне страхування, соціальні виплати з безробіття, часткова допомога безробітним. Як досліджено, головним напрямом соціальних видатків має стати сфера організації перепідготовки кадрів та підвищення їхньої кваліфікації (активна політика), а пріоритетним напрямом соціальної політики держави у ринковій економіці – соціальний захист молоді.

З нашого погляду, наріжний камінь сучасної політики соціального захисту в Україні – пенсійна система. Вона належить до найважливіших передумов формування добробуту громадян, їхньої упевненості в майбутньому, стабільності й спокою у суспільстві. Дослідження підтверджують, що демографічні тенденції є невтішними, а Пенсійний фонд змушений робити запозичення із Державного бюджету для покриття дефіциту. Вважаємо за необхідне: 1) запровадження накопичувальної та недержавної пенсійної системи; 2) створення необхідних умов детінізації заробітних плат; 3) реформування системи пільгових пенсій для окремих професій задля недопущення надмірного розриву під час виплат пенсій. Про підвищення пенсійного віку не йдеться, оскільки, на наше переконання, перш

ніж оперувати цим інструментом, потрібно створити належні умови життя і врахувати факт: середня тривалість життя пересічного українця становить 68,8 р.

У третьому розділі «**Удосконалення системи соціального захисту населення в Україні**» розглянуто шляхи формування ефективної моделі соціального захисту населення, напрями удосконалення державного регулювання механізму соціального захисту та функціонування систем соціального захисту в різних країнах з потенційною можливістю використання їх найкращих складників в Україні.

Дисертант виходить з того, що модель соціального захисту України формується у нестабільному середовищі, запозичуючи окремі елементи зарубіжних систем соціального захисту, які діяли ефективно у розвинутих країнах. Безсистемність у формуванні політики соціального захисту в Україні й відірваність від економічної ситуації посилює майнове розшарування. Сьогодні ситуація виглядає так, що країна створює умови для мільйонерів, а не для мільйонів, а це суперечить засадам соціальної держави.

В умовах ринкової турбулентності й української економічної кризи (період проведення АТО, а радше – в умовах війни)раціональна архітектура соціального захисту населення має першочергове значення. Акцентовано на колегіальності у розв'язанні цього завдання та моделі соціального захисту змішаного типу. Зазначено, що перший і ключовий компонент – це державне управління. Сильна та країна, в якій ефективно функціонують державні інститути. Це інструмент впливу, що за правильного використання здатен запустити усі наявні механізми для їхнього безперебійного функціонування.

Як установлено, соціальна участь працедавців на якісно новій ціннісній платформі може стати важелем, що посилить дієвість функціонування соціальної сфери, зокрема підвищить рівень соціальної захищеності громадян України. Бізнес-організації оперують різними інструментами впливу. З-поміж них:*філантропія; соціальний маркетинг; соціальна відповідальність бізнесу; концепція створення спільної цінності*. Такі концепції зазнали еволюції, але кожна з них існує й дотепер.

У нашому дослідженні проаналізовано рейтинги соціально відповідальних компаній світу, зокрема рейтинг CSRRepTrak® 100, складений Reputation Institute (глобальною консалтинговою компанією) за 2010–2014 рр. (табл. 2)та рейтинг соціально відповідальних компаній України, складений редакцією всеукраїнського журналу "ГВардія" за 2009–2013 рр. (табл. 3). Перший застосовує CSR Index – індекс, який оцінює сприйняття корпоративної соціальної відповідальності (КСВ) широкою громадськістю та її вплив на рівень корпоративної репутації. Компанії визначаються за трьома важливими категоріями соціальної відповідальності: а) громадськістю; б) управлінням; в) місцем праці. Другий використовує інтегрований метод і охоплює системний аналіз рівня розкриття інформації (наявність чи відсутність соціального звіту як інструменту діалогу зі суспільством), а також діяльність компаній у сфері соціальної відповідальності (взаємодія з усіма зацікавленими сторонами). Максимальний бал в обох рейтингах – 100. Звісно, порівнювати ці два рейтинги неможливо. Лише констатуємо факт, що соціальна відповідальність бізнесу в Україні набула певних проявів, а для її покращення необхідно створити інвестиційно привабливий мікроклімат і безпечні й стабільні умови ведення соціально-орієнтованого бізнесу.

Взаємодія влади та бізнесу ніколи не була простою. Згідно з опитуванням, здійсненим аудиторською компанією "PricewaterhouseCoopers (PwC)", де взяли участь 992 президенти компаній Європи, Азії, Північної та Південної Америки, 48% респондентів бояться тероризму і глобальних воєнних дій, а 49% – надмірного державного регулювання.

Таблиця 2

Топ-10 соціально відповідальних компаній світу, 2010 – 2014 рр.

№ з/п	2014	2013	2012	2011	2010
1	Google (США)	Microsoft (США)	Microsoft (США)	Google (США)	Google (США)
2	Microsoft (США)	WDC (США)	Google (США)	Apple (США)	Vodafone (Велика Британія)
3	The Walt Disney Company WDC (США)	Google (США)	WDC (США)	WDC (США)	Microsoft (США)
4	BMW (Німеччина)	BMW (Німеччина)	BMW (Німеччина)	Microsoft (США)	Apple (США)
5	Apple (США)	Daimler (Німеччина)	Apple (США)	Daimler (Німеччина)	BMW (Німеччина)
6	Lego (Данія)	Sony (Японія)	Daimler (Німеччина)	Sony (Японія)	Sony (Японія)
7	Volkswagen (Німеччина)	Intel (США)	Volkswagen (Німеччина)	Lego (Данія)	ІКЕА (Швеція)
8	Intel (США)	Volkswagen (Німеччина)	Sony (Японія)	BMW (Німеччина)	Volkswagen (Німеччина)
9	Rolex (Швейцарія)	Apple (США)	Colgate-Palmolive (США)	Volkswagen (Німеччина)	UPS (США)
10	Daimler (Німеччина)	Nestle (Швейцарія)	Lego (Данія)	Intel (США)	Intel (США)

Джерело: Інститут репутації (Reputation Institute, RI) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.reputationinstitute.com>

Таблиця 3

Топ-5 соціально відповідальних компаній України, 2009 – 2013 рр.

№ з/п	2013	2012	2011	2010	2009
1	ДТЕК	СКМ	СКМ	Славутич, Carlsberg Group	Систем Кепітал Менеджмент (СКМ)
2	АрселорМіттал Кривий Ріг	Київстар Дж.Ес.Ем	Київстар Дж.Ес.Ем	Кока-Кола Беверідж Україна Лімітед	ДТЕК
3	Платинум Банк	МЕТРО Кеш енд Керрі Україна	Ніко	Сіменс Україна	Київстар Дж.Ес.Ем
4	СКМ	Оболонь	МТС Україна	Прикарпаттяобленерго	NEMIROFF Холдинг
5	Оболонь	МТС Україна	Оболонь	Астеліт (TM life:)	Ніко

Джерело: Всеукраїнський рейтинговий журнал "ГВардія", рейтинг соціально відповідальних компаній 2009–2013 рр.

Загалом доходимо висновку, що партнерство держави та бізнесу – це поєднання спільних ресурсів і можливостей для реалізації суспільно значущих проектів та програм. Отже, взаємодію держави та бізнесу на умовах партнерства варто розглядати і як умову, і як обов'язкову ознаку соціально орієнтованої економіки. Третій, не менш важливий, співавтор моделі – суспільство

(громадськість). Виокремлено оновлення й поживлення профспілкового руху, підвищення статусу громадських та волонтерських організацій в Україні.

Застосовано також аналіз динамічних рядів із використанням програмного засобу Microsoft Excel для виявлення тенденцій соціальних видатків країн ОЕСР та України за період 1991–2014 рр. (табл.5). Вихідним показником є рівень соціальних видатків держави у % до ВВП. На основі цього показника побудовано показники рядів динаміки: 1) середній рівень ряду (\bar{y}), який показує середнє значення показника за досліджуваний період $\bar{y} = \frac{\sum y_n}{n}$, де n – кількість членів ряду динаміки;

2) середній темп приросту (\bar{T}_{np}), вказує напрям змін $\bar{T}_{np} = \bar{T}_{zp} - 100\% = \sqrt[n-1]{\frac{y_n}{y_0}} * 100\% - 100\%$;

3) темп приросту базовий (\bar{T}_{np}^n), який показує зміну соціальних видатків на останньому відрізку порівняно з базовим часовим відрізком, а саме 1991 р.: $\bar{T}_{np}^n = \bar{T}_{np}^n - 100\% = \frac{y_n}{y_0} * 100\% - 100\%$; 4) середньоквадратичне відхилення (σ), що

характеризує відхилення конкретних значень від середнього рівня $\sigma = \sqrt{\frac{\sum (x - \bar{x})^2}{n}}$.

Отримані результати засвідчують таке. По-перше, серед країн ОЕСР лідерами за середнім рівнем соціальних видатків є Швеція (29,95%), Франція (29,81%), Фінляндія (28,22%), Данія (28,15%), Бельгія (27,17%), Австрія (27,00%), Німеччина (26,37%). В Україні такий показник становить лише 6,76%, що втричі менше, ніж в середньому в країнах ОЕСР (20,04%). По-друге, в середньому щороку зростали від 1 до 2% соціальні видатки у таких країнах, як Іспанія (1,13%), Австралія (1,21%), США (1,23%), Італія (1,52%), Греція (1,78%). Найбільший середній темп приросту спостерігався в Кореї (5,99%), Україні (3,60%) та Португалії (2,87%). По-третє, найбільший приріст рівня соціальних видатків держави порівняно з базовим 1991 р. мав місце в Кореї (281,23%) та в Україні (125,64%), а у Канаді (-16,26%), Швеції (-11,64%), Норвегії (-5,58%), Нідерландах (-3,14%), Польщі (-2,83%) спостерігався від'ємний приріст. По-четверте, найбільші коливання простежуємо в Португалії (3,95%), Ірландії (3,09) та Фінляндії (2,86%). Обсяг соціальних видатків виявився найбільш стабільним впродовж аналізованого періоду у Німеччині (0,92%). Разом у країнах ОЕСР коливання становлять 1,08%, а в Україні – 2,29%.

У країнах ОЕСР ключовими чинниками створення ефективної системи соціального захисту, досягнення високого рівня та якості життя громадян стали соціальна справедливість, соціальна солідарність і державний перерозподіл доходів. Тут економічні й соціальні цінності перебувають на одному щаблі.

Досягнення в економіці України високого рівня соціального захисту потребує імплементації законодавства до європейських стандартів, а першочергово – зупинення агресії, подолання корупції та комплексної модернізації системи соціального захисту, що охоплює: трансформування чинної системи пільг, підвищення стандартів оплати праці й щорічний моніторинг якості життя громадян, удосконалення методики розрахунку прожиткового мінімуму, визначений ще у 2000 р., який не враховує нинішні життєві потреби людей, реформування системи соціальних послуг та

пенсійної системи України. Ефективність діяльності системи соціальних послуг полягатиме у: 1) визначенні потреб населення з урахуванням особливостей кожної місцевості; 2) децентралізації влади та взаємодії усіх суб'єктів господарювання; 3) гідній оплаті праці соціальному працівникові; 4) кваліфікованій підготовці працівників з надання якісної допомоги людям з особливими потребами, особам похилого віку, дітям-сиротам, сім'ям з дітьми, ветеранам війни, учасникам АТО, малозабезпеченим, бездомним та ін.; 5) збільшенні соціальної реклами про заклади надання соціальних послуг, створенні інтернет-ресурсів з постійною гарячою лінією.

Таблиця 4

Соціальні видатки країн ОЕСР та України 1991 – 2014 рр., % ВВП

Країна	\bar{y}	\bar{T}_{np} (%)	\bar{T}_{np}^n (%)	σ
Австралія	16,89	1,21	31,94	1,16
Австрія	27	0,72	17,84	1,11
Бельгія	27,17	0,79	19,92	1,81
Канада	18	-0,77	-16,26	1,33
Чеська Республіка	18,84	0,97	24,85	1,37
Данія	28,15	0,66	16,22	1,54
Фінляндія	28,22	0,26	6,16	2,86
Франція	29,81	0,94	24,12	1,72
Німеччина	26,37	0,37	8,86	0,92
Греція	20,35	1,78	50	2,66
Ісландія	16,05	0,65	16,2	1,26
Ірландія	18,1	0,62	15,38	3,09
Італія	24,2	1,52	41,58	2,72
Корея	6,17	5,99	281,23	2,52
Люксембург	21,67	0,81	20,51	1,35
Нідерланди	22,61	-0,14	-3,14	1,94
Норвегія	22,63	-0,25	-5,58	1,26
Польща	21,68	-0,12	-2,83	1,24
Португалія	20,45	2,78	88,06	3,95
Іспанія	22,5	1,13	29,47	2,53
Швеція	29,95	-0,54	-11,64	2,29
Велика Британія	20,59	0,77	19,23	1,77
Сполучені Штати Америки	16,46	1,23	32,41	1,78
Разом ОЕСР	20,04	0,68	16,76	1,08
Україна	6,76	3,6	125,64	2,29

Джерело: Організація економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://stats.oecd.org>; Статистичний збірник «Соціальний захист населення»/Держ. служба статистики України; за ред. І.В. Калачова – К., 2013. – С.11; Міністерство фінансів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.minfin.gov.ua>. – Розрахунки автора.

Акцентовано на Євромайдані SOS, який був та залишається волонтерським рухом, – величезній кількості потребуючих було надано кваліфіковану й оперативну

допомогу. Таке вікно допомоги можна і необхідно створити для всіх категорій незахищених верств населення та тих, хто опинився у складних життєвих обставинах.

Досліджуючи світовий досвід функціонування системи соціального захисту, виокремлюємо чотири основні моделі соціального захисту, котрі сформувались у країнах – членах Євросоюзу: 1) *континентальну* (модель Бісмарка), представлену такими країнами, як Німеччина, Франція; 2) *англосаксонську* (модель Беверіджа), куди входить Велика Британія й Ірландія; 3) *скандинавську* (Швеція, Данія, Фінляндія та Норвегія); 4) *південно-європейську* (Італія, Іспанія, Греція, Португалія). Особливу увагу приділено скандинавським країнам, котрі щорічно очолюють рейтинги найкращих країн світу для народження та життя. Окрім основних чотирьох європейських моделей, розглянуто також американську, японську, чилійську, чеську, польську та російську моделі соціального захисту. Наголошуємо на тому, що з усіх проаналізованих моделей не можна виокремити таку, яка б повністю підходила для удосконалення моделі соціального захисту в Україні. Зі соціального та ментального погляду, скандинавська модель ближча українській громадськості. Це зумовлено тим, що на вітчизняній моделі соціального захисту позначився період державного соціалізму й адміністративно-планової системи. Найкращий варіант – спрямування зусиль на побудову моделі, котра б відповідала умовам соціально орієнтованої економіки й охоплювала: синтез елементів континентальної (Німеччина, Австрія, Швейцарія) й англосаксонської (Велика Британія, Канада, США) моделей функціонування надійного механізму соціального захисту; розвиток соціального партнерства; наявність жорсткого державного контролю за дотриманням мінімальних соціальних гарантій та функціонуванням інститутів соціального захисту.

ВИСНОВКИ

У дисертації наведено теоретичне узагальнення та нове розв'язання важливого наукового завдання – політико-економічного аналізу системи соціального захисту, що виявилось в розробленні теоретичних положень та прикладних рекомендацій щодо вдосконалення цієї системи в Україні. Проведене дослідження дало підставу дійти таких висновків:

1. За змістом категорію соціального захисту вітчизняні й зарубіжні науковці трактують як діяльність, комплекс, функцію, систему, сукупність і механізм. На нашу думку, цілісніше зміст цієї категорії можна розкрити як «систему», яка передбачає сукупність певних функціональних елементів, котрі взаємодіють комплексно та запускають механізми, що сприяють досягненню певної мети. Система соціального захисту – сукупність правових, економічних і соціальних заходів, гарантованих Конституцією України, щодо створення та забезпечення здорового соціально-економічного мікроклімату для життя й розвитку як економічно активної частини населення, так і тих, хто опинився у складних життєвих обставинах, гарантуючи обом групам соціальну безпеку (розвиток без війни і тероризму), соціальні гарантії, засновані на соціальній справедливості й рівності прав.

2. Концепцію соціального захисту населення в Україні необхідно розглядати крізь призму теорії соціальної згуртованості суспільства. В основу соціальної

згуртованості суспільства покладено добробут більшості громадян, гармонійні й стабільні відносини, мінімізація соціальної ізоляції та соціальної дезінтеграції. Це означає, що справедливий та ефективний, з огляду кінцевої мети, соціальний захист населення – запорука стійкості й стабільності розвитку суспільства.

3. Інструментарій дослідження системи соціального захисту населення дав змогу дійти висновку: ця система надмірно розгалужена та несистематична. Відтак запропоновано авторську розробку державної системи соціального захисту, яка містить чотири головні складники: 1) соціальне страхування; 2) соціальну допомогу; 3) соціальні гарантії; 4) соціальні послуги. Запропоновано структуру системи соціального захисту населення в Україні з урахуванням держави та бізнес-організацій.

4. Представники основних економічних шкіл визначають соціальний захист по-різному. По-перше, його трактують як підтримку індивіда у бідності (*класичний підхід*); по-друге, як розв'язання протиріч між багатством та бідністю, що полягає у перерозподілі національного доходу від багатих до бідних прошарків населення (*неокласичний підхід*); по-третє, соціальне маневрування доходами через вирівнювання доходів людини впродовж усього її життя (*кейнсіанський підхід*) та, по-четверте, як розв'язання суперечностей між можливостями ринку й потребами населення, між ефективністю суспільного виробництва та соціальною справедливістю (*інституційний підхід*).

5. Політика соціального захисту в адміністративно-командній економіці загалом була несправедливою, неефективною. Вона не ґрунтувалася на оцінці засобів, як це мало місце в розвинутих країнах, а зорієнтовувалася на класи і вважалася універсальною для всіх категорій населення, окрім панівного партійно-господарського класу. Практика засвідчує, що відсутність засобів оцінки не давала змоги на належному рівні опікуватися тими, хто вимушено перебував на межі бідності й злиденності. Означені проблеми та недоліки функціонування системи соціального захисту, котрі існували в адміністративній економіці, суттєво вплинули на соціально-розподільні процеси в перехідній економіці України.

6. Серед проблем вітчизняної економіки гострою є проблема житла, (відсутність соціального житла для соціально вразливих верств населення), низькі доходи населення, безробіття різних вікових категорій. Пріоритетним напрямом соціальної політики держави має стати соціальний захист молоді. Пенсійне забезпечення становить одну з найважливіших передумов формування добробуту громадян, їхньої впевненості у майбутньому, стабільності та спокою у суспільстві. Відтак здійснення пенсійної реформи (запровадження накопичувальної та недержавної пенсійної системи) є вкрай необхідним.

7. В умовах ринкової турбулентності досягненню соціальної справедливості сприятиме об'єднання державних і ринкових механізмів, а також громадських організацій, котрі повинні спрямовуватись на вирішення проблеми створення рівних можливостей для кожної людини, реалізації її творчого та фахового потенціалу, забезпечення рівності всіх перед законом і рівності у пошуку власного місця у системі ринкових відносин. Світові концепції соціального партнерства, які довели ефективність у всьому світі, повинні бути основою розбудови могутньої соціальної Української держави на оновленій ціннісній платформі.

8. Аналіз державного регулювання механізму соціального захисту населення виявив необхідні напрями його удосконалення: викорінення корупції та олігархічної моделі економіки, розроблення Соціального кодексу України, модифікація механізму надання пільг, підвищення стандартів оплати праці в Україні й щорічний моніторинг якості життя громадян, щомісячний моніторинг одержувачів соціальної допомоги та розроблення ефективної системи надання адресної допомоги соціально незахищеним верствам населення, удосконалення методики розрахунку прожиткового мінімуму, вдосконалення системи надання соціальних послуг, посилення контролю за наданням житлових субсидій та ін.

9. Порівняльний аналіз сучасних моделей соціального захисту населення розвинутих країн світу (Німеччини, Франції, Швеції, США, Італії, Японії) та країн пострадянського простору (Чеської Республіки, Польщі, Російської Федерації) підтвердив, що найкращий варіант, для України – спрямування зусиль на побудову такої моделі, яка б відповідала умовам соціально орієнтованої економіки і становила синтез елементів континентальної й англосаксонської моделей: функціонування надійного механізму соціального страхування; розвиток соціального партнерства; існування жорсткого державного контролю за дотриманням соціальних гарантій і підвищенням ефективності функціонування інститутів соціального захисту.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті у фахових наукових виданнях

1. Соляк Л.О. Моделі соціального захисту зарубіжних країн та України / Н.І. Гнатюк, Л.О. Соляк // Вісн. Львів. ун-ту. – Л., 2010. – Вип. 43. – С. 168 – 174. – (Серія економічна.) – 0,61 д.а.

2. Соляк Л.О. Дослідження категорій соціального захисту населення в Україні / Є.Й. Майовець, Л.О. Соляк // Наук. вісн. НЛТУ України. – Л., 2011. – Вип. 21.14. – С. 254 – 259. – 0,53 д.а. (автору належить 0,35 д.а., проаналізовано поняттєво-категоріальний апарат системи соціального захисту населення).

3. Павлова Л.О. Інституційне середовище здійснення політики соціального захисту населення в Україні / Л.О. Павлова // Вісн. Львів. ун-ту. – Л., 2012. – Вип. 48. – С. 227 – 235. – (Серія економічна.) – 0,75 д.а.

4. Павлова Л.О. Особливості практики фінансування соціального захисту в різних країнах світу / Л.О. Павлова // Формування ринкових відносин в Україні: зб. наук. праць. – К., 2013. – №4 (143). – С. 246 – 250. – 0,52 д.а.

5. Павлова Л.О. Методичні підходи до оцінки конвергентного розвитку регіонів / Л.Я. Бенюк, Л.О. Павлова // Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. Метрополійні функції обласних центрів Західного регіону: [зб. наук. пр.] / НАН України. Ін-т регіональних досліджень. – Л., 2013. – Вип. 2(100). – С.146 – 155. – 0,77 д.а. (автору належить 0,49 д.а., здійснено аналіз існуючих методичних підходів до оцінки конвергентно-дивергентного розвитку регіонів).

6. Павлова Л.О. Аналіз структурних елементів системи соціального захисту населення в Україні / Є.Й. Майовець, Л.О. Павлова // Наук. вісн. НЛТУ України. – Л.,

2013. – Вип. 23.11 – С. 308 – 313. – 0,50 д.а. (автору належить 0,36 д.а., систематизовано основні складники системи соціального захисту населення).

7. Павлова Л.О. Функціонально-цільовий підхід в удосконаленні системи соціального захисту населення: загальнодержавний і регіональний аспекти / В.Я. Бідак, Л.О. Павлова // Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. Механізм регулювання регіонального розвитку в Україні: [зб. наук. пр.] / НАН України. Ін-т регіональних досліджень. – Л., 2014. – Вип. 5(109). – С. 430 – 441. – 0,69 д.а. (автору належить 0,48 д.а., обґрунтовано необхідність застосування функціонально-цільового підходу при моделюванні системи соціального захисту).

Статті в іноземних виданнях

8. Павлова Л.О. Исследование механизма пенсионного реформирования в странах ЕС / Л.О. Павлова // Вести ин-та предпринимательской деятельности. – Мн., 2013. – Вып. 7. – С. 177 – 183. – 0,64 д.а.

Публікації в інших виданнях

9. Соляк Л.О. Пенсійна реформа: виклик для України / Л.О. Соляк // Економіка України в умовах посилення глобалізаційних процесів: виклики і перспективи: матеріали міжнар. наукової студентсько-аспірант. конф. – Л.: ЛНУ імені Івана Франка, 2009. – С. 447 – 449. – 0,30 д.а.

10. Соляк Л.О. Соціальний вимір світової кризи в Україні / Л.О. Соляк // Світова економічна криза: причини, наслідки та перспективи подолання: матеріали міжнар. наукової студентсько-аспірант. конф. – Л.: ЛНУ ім. Івана Франка, 2010. – С. 545 – 546. – 0,20 д.а.

11. Соляк Л.О. Соціальний маркетинг як основа проектування соціальних змін в українському суспільстві / Л.О. Соляк // Україна наукова: матеріали сьомої всеукр. науково-практ. інтернет – конф. – К.: [б.в.], 2010. – С. 44 – 46. – 0,17 д.а.

12. Соляк Л.О. Деякі аспекти удосконалення системи соціального захисту в Україні / Л.О. Соляк // Актуальні проблеми розвитку національної економіки України: матеріали міжнар. наукової студентсько-аспірант. конф. – Л.: ЛНУ ім. Івана Франка, 2011. – С. 479 – 480. – 0,16 д.а.

13. Соляк Л.О. Якість життя та проблеми забезпечення основних соціальних стандартів / Л.О. Соляк // Социальная политика: принципы и методы реализации в контексте мирового опыта: материалы II междунар. научно-практ. конф. – Симферополь: Крымский институт, 2011. – С. 75 – 76. – 0,14 д.а.

14. Соляк Л.О. Соціальна відповідальність бізнесу: наскрізна проблема / Л.О. Соляк // Значення сучасної науки для динамічного розвитку України: матеріали восьмої всеукр. наукової інтернет-конф. – Т.: Тайп, 2011. – С. 68 – 69. – 0,09 д.а.

15. Павлова Л.О. Зарубіжний досвід пенсійних реформ та їх вплив на українську модель пенсійного забезпечення / Л.О. Павлова // Розвиток економіки України в умовах активізації євро інтеграційних процесів: матеріали міжнар. наукової студентсько-аспірант. конф. – Л.: ЛНУ ім. Івана Франка, 2012. – С. 241 – 243. – 0,15 д.а.

16. Павлова Л.О. Першочергові заходи системи реформування соціального захисту населення / Л.О. Павлова // Сучасна наука: теорія і практика: матеріали

II всеукр. науково-практ. заочної конф. – Дн.: Всеукр. громадське об'єднання «Нова освіта», 2012. – С. 59 – 61. – 0,17 д.а.

17. Павлова Л.О. Соціальна реформа: суть, цілі та функції / Л.О. Павлова // Економічна теорія та практика: сучасні погляди та концепти: матеріали XIV міжнар. науково-практ. конф. – К.: Аналітичний центр «Нова Економіка», 2012. – С. 18 – 20. – 0,18 д.а.

18. Павлова Л.О. Соціальна відповідальність бізнесу як інструмент соціальної захищеності населення //Ефективні інструменти сучасних наук: матеріали IX міжнар. науково-практ. конф. – Прага: Publishing House «Education and Science», 2013. – С. 79 – 83. – 0,32 д.а.

АНОТАЦІЯ

Павлова Л.О. Політико-економічний аналіз системи соціального захисту населення в Україні. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.01 – економічна теорія та історія економічної думки. – Львівський національний університет імені Івана Франка. – Л., 2015.

У дисертаційному дослідженні удосконалено теоретичні основи соціального захисту населення й поняттєво-категоріальний апарат системи соціального захисту населення. Простежено еволюцію поглядів представників основних економічних шкіл стосовно ролі соціального захисту. Розглянуто основні чинники низької ефективності системи соціального захисту в умовах командно-адміністративної економіки, а також інституційно-правовий механізм соціального захисту населення. Проаналізовано систему соціального захисту в трансформаційній економіці України.

Обґрунтовано шляхи формування ефективної моделі соціального захисту та напрями удосконалення державного регулювання механізму соціального захисту населення. З'ясовано світові практики функціонування системи соціального захисту та їхнє потенційне використання в Україні.

Ключові слова: соціальний захист, система соціального захисту, соціальні гарантії, соціальні послуги, соціальна допомога, пенсійне забезпечення, соціальна відповідальність компанії.

АННОТАЦИЯ

Павлова Л.А. Политико-экономический анализ системы социальной защиты населения в Украине. - Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.00 – экономическая теория и история экономической мысли. – Львовский национальный университет имени Ивана Франко. – Л., 2015.

В диссертационном исследовании усовершенствуются теоретические основы социальной защиты населения и понятийно-категориальный аппарат системы социальной защиты населения. Прослеживается эволюция взглядов представителей основных экономических школ относительно роли социальной защиты.

Рассматриваются основные факторы низкой эффективности системы социальной защиты в условиях командно-административной экономики, а также институционально-правовой механизм социальной защиты населения. Анализируется система социальной защиты в трансформационной экономике.

Обосновываются пути формирования эффективной модели социальной защиты и направления совершенствования государственного регулирования механизма социальной защиты населения. Выясняются мировые практики функционирования системы социальной защиты и их потенциальное использование в Украине.

Ключевые слова: социальная защита, система социальной защиты, социальные гарантии, социальные услуги, социальная помощь, пенсионное обеспечение, социальная ответственность компании.

ABSTRACT

Pavlova L. Politico-Economic Analysis of Social Protection System of Population in Ukraine. – Manuscript.

The thesis for obtaining the scientific degree of the Candidate of Economic Science in specialty 08.00.01 – Economic Theory and History of Economic Thought, Ivan Franko National University of Lviv, 2015.

The thesis presents a complex analysis of the Ukrainian social population protection system. It consists of introduction, three chapters, conclusions, references and annexes. The introductory paragraph discusses the importance of the current research, states its mission and goals, presents the novelty of the results, its practical essence and approbation. The first chapter deals with theoretical aspects of social protection system analysis. In the second chapter the overall special features of the Ukrainian social protection system are assessed. In the third chapter improvement of the Ukrainian social population protection system is discussed. The final part presents conclusions.

The thesis polishes the theoretical foundations of social protection as well as conceptual and category framework of social population protection system. Evolution of the scientific views of economic schools regarding the role of social protection is traced. The main factors causing low efficiency of command-and-control economy as well as the institutional legal mechanism of social protection of population is considered. Social protection system in transformation and market-based economy is analyzed. The ways of forming effective social protection system model are established. We operate the notion of collegiality in solving this task and focus on a mixed-type social protection model: public governance; business; citizenship. Business organizations operate various tools of influence. These include philanthropy, social marketing, social responsibility, the concept of shared value creation. Renewal and revival of trade union movement and improvement of the status of public and voluntary organizations in Ukraine are singled out.

The directions of the mechanism of state regulation in social protection improvement are demonstrated. World practices of social protection system operation and their potential use in Ukraine are determined.

Keywords: social protection, social protection system, social guaranties, social services, social assistance (aid), pensions, social responsibility of business.